

sind og í forelskelse, í Nordhavs-ekstaser og í hektískri produktionstrang. Der plejede digteren Jens Djurhuus at komme ind om aftenen, med flaske på lommen og fuld af rørende, men samtidig åndfuld hensyntagen og courtoisie for min grønne men håbefulde ungdom. Han blev fuldere og åndfuldere, jeg blev fuldere og mere glødende — mens Matras, den rosenkindede, lå et sted oppe i de øvre etager og med lange, regelmæssige åndedrag sov sig dybere og dybere ind i natten.

Jens Djurhuus blev mere og mere bleg, det blev sent, han tog sig til sin mægtige pande, som Jupiter inden Minervas fødsel, og sagde stadig mere olympiske ting. Krampagtigt blev det efterhånden, så sank han hen i en døs. Nu var det mig der talte. Engang imellem vågnede han op af sin dvale og gav sit bifald til kende, på en måde der smigrede min ungdommelighed. Når digteren til syvende og sidst vaklede ud ad døren med kraven op om ørene var det som regel med en eller anden indstændig opfordring til mig om at øve den glimrende bedrift, som han ikke havde fået udrettet — han havde kun haft skuffelser. Således forløb den mangeløse vinter, som til tider var sort og trist, ganske desillusioneret, men til andre tider festlig — festlig på en drøm om nordisk sommer og valkyrieagtig amour, festlig under Jens Djurhuus' bacchantiske, højtbevagede, men schwankende ånd.

Med en sådan varme og begejstring, og, kan man sige, positiv kritik, blev Janus ikke omfattet af sine samtidige i sin hjemby Torshavn. Det var naturligtvis for en stor del hans egen skyld, for han var ikke sin samtids torshavnske borgerskab huld, men sårede godfolks borgerlige forfængelighed med sine ofte ondskefulde udfald. Han skaffede sig også virkelig farlige og håndfaste fjender, der intet sparede for at skade og fælde ham — hvilket jo også lykkedes: nogle embedsmænd og en stedlig sagfører-konkurrent fik ham anklaget og dømt til hæfte — ikke for nogen iøjnefaldende forbrudelse, men for en bagatel, en lille formel juridisk forseelse, der skyldtes almindelig uagtsomhed fra overretssagførerens side. Disse hans hævngerrige og smålige forfølgere er nu forlængst glemt og borte. Men det er ikke tomme ord og talemåder når Janus i et digt udbryder:

*Svár kendist stund tá ið spjótsoddar
stungu,
tann sum í kvæðum fékk loyst sína tungu!
Birtist í barninum sárbrandur gnagandi —
hevji teg mælt kvæði, háðandi, lægandi!*

Egentlige venner og åndsfrænder havde Janus ikke blandt sine torshavnske samtidige, i grunden kun tre, nemlig Richard Long, Mads Jacobsen og lægen Pauli Dahl, der hørte til de meget få, der havde betingelser for at forstå og vurdere hans paradoksale åndsform og hans storladne versekunst. Jeg huser disse mænds begejstring da Janus havde bragt sin store hymne *Móses á Sinaifalli* til verden. Denne salmeagtige dithyrambe er da også en lyrisk og musikalsk kraftudfoldelse af helt gammeltestamentlige dimensioner, og den har vel kun ét sestetykke i samtidigt færøsk litteratur, nemlig Rikard Longs *Vætan* — så ulige disse to poemer end ellers må siges at være: det ene lige så mørkt og vildt i sin ekstase som det andet er lyst og dæmpet i sin rolige og statelige naturpoesi.

Det er forståeligt at sådanne digte ikke kan vække opmærksomhed en sige begejstring hos et mere bredt folkeligt publikum. Tilegnelsen af stor kunst — det være sig musik, maleri eller poesi — kræver lydhøre øren, øvede øjne og evne

til streng opmærksomhed og selvfor-glemmelse. Desuden kræver mange af J.s digte kendskab til antikkens verden, fra hvilken digteren henter så mange af sine billeder og symboler. Hvad alle og enhver kunde forstå var de spotske rim og nidviser, Janus strøede om sig med, og hvormed han pulveriserede enhver filister, der søgte at puste sig op imod ham. Disse nidviser har oftest rent personlig adresse og huskes nu kun af få. En vil dog blive stående, dels fordi den har et bredere sigte end de andre, dels fordi den fortæller noget væsentligt om digteren og mennesket J.H.O. Djurhuus. Det er den, han kalder *Toskalandes pris*, og hvis udgangsvers lyder:

*Nei, gev mær hvassan landnyrding
og brim og ódn og hvirluting
og brennivín og hörpuslátt
og villan grát á heystarnátt!*

Dette slutvers rummer nogle af grundelementerne i digterens splittede sind såvel som i hans fasttømrede og uforgængelige versekunst.

Henrik Pontoppidan har en satirisk fabel, der går ud på at det ikke kan nytte at man er en ørneunge, når man er opklækket i en andedam. Satiren passer måske ikke helt på vor store lyriske digter J.H.O., men billedet af andedammen trænger sig på når man søger at finde et samlet udtryk for denne digters væsen og for hans livsbane.

Det er en ejendommelig kendsgerning, at det samme færøske samfund, der fostrede Hans Andrias Djurhuus, og fik hans milde poesi til at blomstre, også fostrede hans barske og spotske broder og bragte mange af hans vers til at slå gnister. Den første var en sand discipel af den vennesele og landsfaderlige Rasmus Effersøe; han følte sig i pagt med de lyse og positive kræfter i sin færøske samtid, de virkelystne og tillidsfulde; den anden følte sine færøske omgivelser som en spændetrøje, som han måtte sprænge af sig for at få luft.

For at få luft — for hvad? vil man spørge.

For sine romantiske storhedsdrømme, vil nogen måske svare. Og med nogen ret. J.H.O. Djurhuus hørte på en måde slet ikke hjemme i sin færøske samtid — ja, næppe i sin samtid overhovedet. Denne højt begavede mand var en enespænder, en romantisk enhjørning, uden synderlig sans for samfundslige forhold — eller snarere følte han sig højt hævet over denne dog så væsentlige del af den menneskelige tilværelse. Hans digtning bevæger sig på et højt plan af romantisk drømmeagtig virkelighed, på en måde der kan bringe en Edgar Poe eller en Coleridge i erindring. Allerede i sin tidlige ungdom drømte han sværmeriske drømme om svundne guldaldrer langt tilbage i sagtiden:

*Meg dröymdi um stormstoltar lúðrar
og lyftandi orrustuleik,
um sterkar ormvegandi Sjúðar, —
so syrgiligt royndin meg sveik.
Hon sýndi mær matmaðka holmgang
um víðskera, skorpu og skón,
í kirkjum tey jamraðu sálmsong:
gud faðir, gev dagligt grón.
Mæl stormur við meg í málmlóng,
mæl fram eina menskari sjón.*

Janus Skald, træskurður eftir William Heinesen, 1942

Med en sådan højrømt indstilling er det klart at digteren måtte komme til at stå i et spændt forhold til visse materialistiske og vingelese kredse i sin hjemlige samtid. Men andre og vigtigere kræfter i denne samtid blev han en god og værdifuld mand, ja en af sin tids bedste. Det blev han i kraft af sin dybe og lidenskabelige kærlighed til det sprog, der var hans redskab og hans glæde, ja, hans egentlige *raison d'être*, meningen med hans liv, kan man sige. Ja, er det ikke netop det, han selv siger i det storladne digt *Kvæði til Apollon*?

*Óhugnað barst tú mær, gudur við silfur-
boga, Apollon,
slongdi í heim meg, har toka og regn og
Boreas valdar,
stroyddi mær iva í sál — hin virðis-
týnandi tvídrátt —
dró fram til sjónard sum skugga í Hades
hin hoving Akilleus.*

*Flytjast skal kortini lokvæði tær og
vígð hekatomba.
Fyrst, tí til fosturland Føroyar tú gavst,
hinar tindfríðu oyggjar,
Harnæst, tí korg Afrodite ei var, ei
heldur Athene.
Allarmest tó, tí til skaldskap og streingja-
leik alsk tú mær unti.
Tú groddi lund við hábornu sjón og
marmor í Hellas.*

Borte er de to digterbrødre Jens Hendrik Oliver og Hans Andrias Djurhuus, borte det Torshavn, hvor de voksede op; og der hvor Aarstovan stod er nu en cementomgærdet tomt, der henstår til ingen nytte og til liden pyrd. Det var ikke mere end rimeligt om byen her, midt i sit hjerte, rejste et mindesmærke for disse sine to store sønner.

Framhald av síðu 9

hann fram — liggur langt afturi í tíðini — tá var Maria Mikkelsen ein feiandi verðinsdama og Tróndur pottaði petrol-eum út í Fútastovu. (JHO var bannsett-ur at draga persónar, sum vóru til steðar og sum hann kendi væl, og sum ongum vardi, inn í taluna).

Ein litil smágenta kemur inn og í barnsligum sakloysi spyr hon ommu sína, nær hon livdi sína lukkuligastu løtu. Omman biður hana ikki tvætla og fara út at spæla. Barnið so ger, men omman verður sitandi eftir í tonkun. Tá smágentan einaferð kemur aftur við einum tyssi av summardáum at geva ommuni og hevur gloymt alt, tá sigur hin gamla: — Tað var í Kjøpinhavn. Tað var í Føroyingafelag.

Og hin gamli skiparin, sum hevði siglt víða um á øllum høvum, og sum nú fekt við at handla og stóð handan skivuna og vígaði sukur og grønsápu, fregnaðist, eyðvitað, eftir tíðindum frá teimum, sum komu uttanifrá.

Ein nýliga afturkomin siglingarmaður kemur inn. So er at spyrja, hvar hann hevur verið og hvaðan hann kemur. Jú, hann hevði verið har og har, og nú seinast í Kjøpinhavn.

— Í Kjøpinhavn? Tú bar ikki eygað við son mín Jákup? Hann lesur har niðri.

— Jú, vist sá eg hann.

— Hvar?

— Í Føroyingafelag.

— Í Føroyingafelag! Hvat gjørdi hann har?

— Hann drakk.

— Hvat sigur tú?

— Jú, hann drakk saman við einum, teir róptu fyrri Janus.

— Drukku teir nógv?

— Ja, teir drukku nógv. Eg sá í hvussu er Jákup betala við hundrað krónum.

Hin gamli handilsmaðurin vildi ikki hoyra meir, hann tveitti smørspónin, sprakk yvir skivuna. "Tjaldrið" hevði ylt triðju ferð, og landgongdin var tikin. Hann náddi nettupp skipið og varð drigin umborð.

Nú kunnu tit spyrja: Fór hann niður fyrri at hava at soninum? Fyrri at revsa sonin? Oh nei, hann fór niður fyrri at vera við í Føroyingafelag, har teir drekka fyrri hundrað krónur.

Hetta var í stuttum talan, sum eg minnst hana — uttan stuttlig viðbrøgd og hábrøgd — og uttan aura. Fyrirmynd var eyðsýnt nýtt til seinra persónin, keypmannin, tí knappiga stökkur burtur úr einum av gestunum:

— Ojesunavn, hatta, hatta er pabba!

Tað var Fanny, dóttur Magnus á Gørðunum.

Janus Kamban

Framhald av síðu 11

tónleiki o.s.fr. Janus var fram um alt eitt musiskt menniskja. Hann setti list og skapan fram um pengar. Vit hoyra í Føroyum mangan røddina, sum roynir at kveða øll, sum eru øðrvísi. Nettup í tí at hann var øðrvísi finna vit lykilin til tann stóra týðning, Janus hevur havt fyrri okkara samfelag.

Tað ber sjálvandi til at siga mangt annað um Janusar

leiklut í føroyskum mentunarlívi. Hann hevur skapað nakað av tí mest sublima, sum finst í føroyskum skaldskapi. Hann hevur meira enn nakar annar mykt og ment føroyskt skaldsligt mál, bæði hvat viðvikur orindislagi, ljóðfalli, orðatilfari og evnabreidd. Men fram um alt er hann *humanisturin*, sum í arv hevur givið okkum, eftirkomarum sínum, rættin til at grógva og búast og blóma við at sokja okkum andaliga føði og listarliga barlast tvørtur um landa- og tíðarmark.